

Uudistuva vammaispalvelulaki

Jutta Keski-Korhonen ja Tanja Salisma,
Kehitysvammaisten Tukiliitto ry

Valas III –uudistus (1/2)

- Vammaislainsäädännön uudistus on ollut suunnitteilla pitkään: tarkoituksen on säätää nykyisten kehitysvammalain ja vammaispalvelulain tilalle uusi vammaispalvelulaki (VPL).
- Sosiaali- ja terveysministeriössä valmistellusta ”Valas III:sta” oli helmi-huhtikuussa lausuntokierros, jonka pohjalta ehdotukseen tehdään nyt tarvittavia muutoksia.
- Tarkoitus on, että syyskuussa annettaisiin hallituksen esitys eduskunnalle, ja uusi VPL tulisi **voimaan 1.1.2023**.
- Ehdotukseen sisältyy myös kehitysvammalain (KVL) niiden säännösten väliaikainen jatko, jotka mahdollistavat tahdosta riippumattoman erityishuollon järjestämisen ja rajoitustoimien käytön, joitain sosiaalihuoltolain muutoksia sekä asiakasmaksulainsäädäntöön tarvittavat muutokset.
- Uudistukseen on käytettävissä ”lisäresursseja” 22 milj. EUR.

Valas III –uudistus (2/2)

- Kehitysvammajärjestöt tehneet paljon poliittista vaikuttamista ja huoliamme on kuultu.
- Poliittinen tahto lakiesityksen läpivientiin on olemassa, mutta esteitä matkalla vielä on.
- Rahoitus tiedetään riittämättömäksi, mutta lisää ei kuitenkaan ole luvassa.
- Mikäli lakiesitys ei menisi syksyllä eduskunnassa läpi, meillä olisi jonkin aikaa tilanne, jossa palvelut järjestää hyvinvointialue, mutta voimassa olevassa laissa järjestäjätahona kunta.
- Loppuvaiheessa valmistelu ei ole enää ollut avointa, joten lausuntokierroksen perusteella tehdyistä muokkauksista ei ole tarkempaa tietoa. Sen tiedämme, että tilanne elää koko ajan.
- Lähivuosina erityisen tärkeää koota eri tasoilla tietoa palvelujen toimivuudesta ja uudistuksen seurauksista. Tukiliitossa tietoa kertyy mm. lakineuvonnan ja hyvinvointialueilla toimivien vaikuttajaryhmien kautta.

Lain peruslähtökohtia 1/2

- Yhdenvertaisuus (sekä verrattuna vammattomiin ihmisiin että vammaisten ihmisten kesken)
- Osallisuus
- Itsemääräämisoikeus
- Yksilölliset tarpeet ja etu

1 § Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on:

- 1) toteuttaa vammaisen henkilön yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja osallistumista yhteiskunnassa sekä ehkäistä ja poistaa niiden toteutumisen esteitä;
- 2) tukea vammaisen henkilön itsenäistä elämää ja itsemääräämisoikeuden toteutumista;
- 3) turvata vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen ja edun mukaiset, riittävät ja laadultaan hyvät palvelut.

→ Lain tarkoituksen tulisi ohjata sen soveltamista.

Lain peruslähtökohtia 2/2

- **Diagnoosineutraalisuus.**
- **Ei** ikärajoja, mutta ikääntymisrajaus kyllä.
- Asiakaslähtöisempi asiakasprosessi (lapsiin tulee kiinnittää erityistä huomiota).
- Lain mukaiset erityispalvelut turvattaisiin edelleen pääosin **subjektiivisina oikeuksina.**
- Palvelut olisivat edelleen **maksuttomia** lukuun ottamatta palveluihin liittyvää kohtuullista ylläpitoa ja kuljetuspalveluiden omavastuita sekä vammaisen lapsen kodin ulkopuolisesta asumisesta perittävää **maksua** (+ maksujen periminen tietyistä vakuutuslainsäädännön korvaamista palveluista sekä mahdollisuus periä tietyt tulot, korvaukset ja saamiset lapsen asuessa kodin ulkopuolella).

Lain soveltamisala (2 §)

- Lausuntokierrosversion soveltamisalapykälän vammaisen henkilön määritelmä oli hyvin rajaava: mm. edellytettiin toimintakyvyn olennaista heikentymistä, eikä huomioitu sosiaalista toimintakykyä --> pelättiin jäävän laajasti väliinputoajia (esim. lievästi kehitysvammaisia ihmisiä).
- Vammaisen henkilön määritelmää ollaan nyt muuttamassa:
  - vamman tai sairauden aiheuttama fyysinen, kognitiivinen, psyykinen, **sosiaalinen tai aisteihin** liittyvä pitkäaikainen **tai pysyvä** toimintarajoite
  - **vamma tai sairaus yhdessä yhteiskunnassa esiintyvien esteiden kanssa estää osallistumisen yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa (eli ns. vammaisuuden sosiaalinen malli)**
  - **"ikäntymisrajaus" tulossa mukaan lakiin, mutta sen tarkka muotoilu on vielä harkinnassa**
  - välttämätön tarve saada tässä laissa tarkoitettuja palveluja.
- Lain toissijaisuus: jos ei saa yksilöllisen tarpeensa mukaisia ja sopivia palveluita sosiaalihuoltolain, terveydenhuoltolain tai muun lain perusteella.

Asiakaslähtöisempi asiakasprosessi

- Pohjana STM:n osallisuustyöryhmän loppuraportti, jonka lausuntokierros oli alkuvuodesta 2021.
- Säännökset pääosin sosiaalihuoltolaissa (4 luku) ja sosiaalihuollon asiakaslaissa, mutta niitä täydentäisivät VPL 3-5 §:t vammaisen henkilön osallistumisen ja osallisuuden tukemisesta, palvelutarpeen arvioinnista ja asiakassuunnitelmasta sekä päätöksenteosta ja palveluiden toteuttamisesta.
- Monia tärkeitä osallisuustyöryhmän tekemiä ja sen loppuraportin lausuntokierroksella laajaa kannatusta saaneita uudistusehdotuksia ei kuitenkaan ainakaan toistaiseksi ole otettu mukaan uuteen VPL:iin.

Kohti lapsilähtöisempää vammaislainsäädäntöä

- Pohjana YK:n vammaissopimus ja lasten osalta myös lapsen oikeuksien sopimus, mutta näihin ja varsinkin vammaissopimukseen olisi voinut nojata vielä vahvemmin.
- Lapset huomioon valmistelussa: kunkin pykälän osalta on tehty erillinen arviointi, edellyttääkö lapsen oikeuksien toteutuminen erityisiä säännöksiä, ja tarpeellisiksi katsotut erityissäännökset on otettu mukaan lakiin
  - Pyritty huomioimaan myös 18-24 -vuotiaat nuoret (huomioiden myös vammaisten lasten kehittyminen usein ikätovereita myöhemmin) sekä perheet.

--> Suuri parannus verrattuna nykyiseen vammaislainsäädäntöön, vaikkei läpi ehdotuksen täysin toteudukaan

- Esim. vuoroasuvat lapset huomioidaan vain esteettömän asumisen tuen pykälässä, eikä kaikissa tärkeissä pykälissä perusteluineen huomioida erikseen lapsia, vaikka näin olisi syytä tehdä (esim. tuettu päätöksenteko ja vaativa moniammatillinen tuki).

VPL:n mukaiset erityispalvelut

- Valmennus (läheisille osin määrärahasidonnainen)
- Henkilökohtainen apu
- **Erityinen osallisuuden tuki**
- **Tuettu päätöksenteko**
- **Vaativa moniammatillinen tuki**
- Asumisen tuki
- **Lapsen asumisen tuki**
- Esteettömän asumisen tuki
- Lyhytaikainen huolenpito
- Päivätoiminta
- Liikkumisen tuki
- Taloudellinen tuki (määrärahasidonnainen)
- Muut lain tarkoituksen toteuttamiseksi tarpeelliset palvelut ja tukitoimet (määrärahasidonnainen)

Valmennus

- Tavoitteellinen ja määräaikainen palvelu
- Oikeus saada valmennusta, jos tarvitsee sitä välttämättä:
  - 1) **itsenäisessä** elämässä tarvittavien taitojen opetteluun
  - 2) Kommunikointiin (**viittomakielen opetus ja vaihtoehtoisten kommunikaatiokeinojen käytön ohjaus**)
  - 3) elämän muutostilanteisiin
- **Perheellä ja muilla läheisillä subjektiivinen oikeus osana vammaisen henkilön valmennusta viittomakielen opetukseen ja vaihtoehtoisten kommunikaatiokeinojen ohjaukseen sekä valmennukseen elämän muutostilanteiden tukemiseksi**
  - Määrärahasidonnaisesti ja harkinnanvaraisesti voidaan osana vammaisen henkilön omaa valmennusta järjestää perheelle ja läheisille muuta valmennusta, joka on tarpeen vammaisen henkilön valmennukselle asetettujen tavoitteiden toteuttamiseksi
- **Tarkoitus tarkentaa palvelun suhdetta lääkinnälliseen kuntoutukseen**

Valmennuksen sisältö ja toteutus

- Sisältää mm. monia nykyisten VPL:n ja KVL:n perusteella järjestettäviä palveluita, kuten kuntoutusohjausta, sopeutumisvalmennusta, muutto- ja asumisvalmennusta, kommunikaatio-opetusta ja -ohjausta ja liikkumistaidon ohjausta
  - Työhönvalmennuksesta säädettäisiin sosiaalihuoltolaissa
- Valmennuksen tavoitteet ja sisältö sekä määrä, kesto ja toteutustapa olisi määriteltävä vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen mukaisesti **(huomioon vahvemmin vammaisen ihmisen omat toiveet)**
  - Seurattava ja muutettava tarvittaessa
- Valmennusta voitaisiin toteuttaa henkilökohtaisena tai ryhmässä annettavana palveluna, lähi- tai etäpalveluna taikka osana muuta palvelua

Kuntouttava varhaiskasvatus

- Osana valmennuksen palvelua suunniteltiin järjestää myös nykyisin KVL:n mukaan myönnettyä kuntouttavaa varhaiskasvatusta, jos varhaiskasvatuslain mukainen yleispalvelu ei olisi riittävä lapsen yksilöllisiin tarpeisiin
- Käytännössä kuntouttava varhaiskasvatus tarkoittaisi nykyisin tavoin vain sitä, ettei palvelusta perittäisi varhaiskasvatuksen asiakasmaksua, eli ko. palvelulla ei olisi vaikutusta varhaiskasvatuspalvelun sisältöön
  - Huom. varhaiskasvatuslakiin otetut uudet säännökset kolmitasoisesta tuesta voimaan 1.8.2022
- **Suunnitelmissa on poistaa tämä lakiehdotuksesta ja käyttää sen vaatimat vajaa 4 MEUR/v. pääasiassa erityisen osallisuuden tuen palvelun vahvistamiseen**

Henkilökohtainen apu

- Välttämättä ja toistuvasti tarvittavaa toisen henkilön apua päivittäisiin toimiin, työhön tai opiskeluun tai vuorovaikutukseen, vapaa-ajan toimintaan tai yhteiskunnalliseen osallistumiseen (kuten nykyisin)
- Tarkoitus, että vammaisen henkilön itsemääräämisoikeus toteutuu yhdenvertaisesti muiden kanssa niissäkin tilanteissa, joissa hän tarvitsee toisen henkilön apua
- Apuun voisi sisältyä avustajan toteuttamia itsehoitoa vastaavia toimenpiteitä, joihin olisi saatava tarvittava ohjaus
- Avun määrä pysyisi ennallaan: muihin tarkoituksiin apua tulisi saada tarpeen mukaan ja vuorovaikutukseen, vapaa-ajan toimintaan ja yhteiskunnalliseen osallistumiseen väh. 30 h/kk, jollei pienempi määrä riitä turvaamaan henkilön välttämätöntä avun tarvetta

Voimavararajaus säilymässä

- Rajauksen säilyttämistä perustellaan sillä, että YK:n vammaissopimus edellyttää kaikille sopivia vaihtoehtoja, eikä henkilökohtainen apu vastaa parhaalla mahdollisella tavalla kaikkien vammaisten henkilöiden tarpeisiin
- Avun myöntämisedellytyksenä olisi, että vammaisen henkilö kykenisi itsenäisesti tai tuettuna muodostamaan ja ilmaisemaan tahtonsa avun sisällöstä
  - Kynnyksen olisi tarkoitus pääosin vastata KHO:n nykyistä käytäntöä ja siten tosiaan olla kohtuullisen matala
  - Perustelut olennaiset: esim. ”valitsemaansa kommunikaation keinoa käyttäen”, ei enää mainittaisi hoidon, hoivan, ohjauksen ym. tarpeita perusteina avun epäämiseen, sekä nimenomaisesti tuotu esiin apua voitavan tarvita myös valvontaa varten
- ”Voimavarattomien” asiakkaiden itsemääräämisoikeuden ja osallisuuden toteutuminen turvattava perusteluiden mukaan muilla palveluilla, erityisesti erityisellä osallisuuden tuella

Henkilökohtaisen avun toteutus

- Hyvinvointialueella oltava käytössä nämä avun tuottamistavat: oma tuotanto tai ostopalvelu, palveluseteli ja työnantajamalli
→ valittava sopiva huomioiden vammaisen henkilön mielipide, elämäntilanne ja asiakassuunnitelmaan kirjattu avun tarve
  - **Palvelusetelin arvon riitettävä myönnetyn avun hankkimiseen**
- Perheenjäsen voisi erityisestä syystä toimia avustajana, jos se on vammaisen henkilön edun mukaista (vrt. nykyisin: erityisen painava syy)
- Sijaisjärjestelyiden toteutustavat avustajan poissaolon varalta olisi kirjattava asiakassuunnitelmaan ja palvelupäätökseen
- Työnantajuus edellyttäisi jatkossa suostumusta sekä kykyä vastata työnantajan velvollisuuksista
  - Lapsen huoltaja tai vammaisen henkilön edunvalvoja voisi toimia asiakkaan puolesta avustajan työnantajana

Erityinen tuki

- Vammaisella hlöllä olisi oikeus saada välttämättä tarvitsemansa
- 1) erityinen osallisuuden tuki:** osallisuuden ja vuorovaikutuksen tukea esim. niille, jotka eivät voi voimavararajauksen vuoksi saada henkilökohtaista apua
  - **Lakiin mahdollisesti lähtökohtainen minimimäärä 20 h/kk**
- 2) tuettu päätöksenteko:** erillisenä palveluna annettavaa tukea omien valintojen tekemisessä elämän merkittävässä päätöksentekotilanteissa
  - **Osana muita palveluita annettava tuettu päätöksenteko huomioon asiakassuunnitelmissa (muttei palvelupäätöksissä)**
- 3) vaativa moniammatillinen tuki:** moniammatillista osaamista edellyttävän tuen palvelukokonaisuus vaativissa tilanteissa (kattaisi osan nykyisen KVL:n mukaisista vaativista erityispalveluista; mutta ei esim. vain terveydenhuollon vastuulle kuuluvia palveluita)
  - **Palvelua myönnettäisiin itsemääräämisoikeuden, kommunikoinnin ja sosiaalisen vuorovaikutuksen sekä osallisuuden ongelmiin**

Erityiseen tukeen suunniteltuja muutoksia

- Erityistä tukea suunniteltiin lausuntokierroksella olleessa luonnoksessa hyvin viimesijaiseksi palveluksi, mutta tällä hetkellä tarkoitus on, ettei enää esim. edellytettäisi haettavan ensin henkilökohtaista apua, jotta voisi saada erityistä osallisuuden tukea
- Tarkoitus on erottaa tämän kokonaisuuden alle kuuluvat palvelut omiin pykäliinsä, eli laissa olisivat erikseen erityisen osallisuuden tuen, tuetun päätöksenteon ja vaativan moniammatillisen tuen pykälät
- Tuetun päätöksenteon ja osin erityisen osallisuuden tuen sääntely olisi edelleen tulossa voimaan ongelmallisesti muuta lakia myöhemmin: tuettu päätöksenteko 1.1.2025 lukien ja erityinen osallisuuden tuki mahdollisesti 1.1.2023 10 h/kk minimituntimäärällä ja vasta 1.1.2025 alkaen 20 h/kk

Tuettu päätöksenteko

- Ehdotettu lakiin hyvin kapeana: **erillinen palvelu elämän merkittäviin päätöksentekotilanteisiin** yksilöllisten tarpeiden perusteella
- Vammaisen henkilön olisi mahdollisuuksien mukaan voitava osallistua tukihenkilön valintaan
  - Tukihenkilöllä olisi oltava vammaisen henkilön yksilöllisiin tarpeisiin nähden riittävä osaaminen
  - Tukihenkilö ei saisi tehdä päätöksiä tuettavan henkilön puolesta, ja hänen olisi oltava riippumaton suhteessa päätöksenteon kohteena olevaan asiaan
- **Tuetun päätöksenteon pykälään lisättäisiin maininta edunvalvojan hakemisesta tarvittaessa**

Asumisen tuki

- Asumisen tuesta lakiin kaavaillun pykälän mukaan vammaisella henkilöllä olisi oikeus saada asumisen tukea, jos hän tarvitsee välttämättä ja toistuvasti apua **tai** tukea päivittäisissä toimissa
- **Palvelun sisältöä tarkoitus tarkentaa pykälässä: apua ja tukea päivittäisten toimien lisäksi mm. vuorovaikutuksessa ja osallisuudessa niin, että turvataan itsemääräämisoikeus ja yksityisyys**
- Osana asumisen tukea voidaan tarvittaessa järjestää terveydenhuoltolain perusteella terveystalouksia kotiin ja muiden lakien perusteella järjestettäviä palveluita (yksilöllinen palvelukokonaisuus)
- **Asumisen tuki toteutettaisiin ensisijaisesti vammaisen henkilön toivomalla toteuttamistavalla, mutta hyvinvointialue tekisi joka tapauksessa toteuttamistavasta ammatillisen arvion**
  - Vrt. YK:n vammaiskomitean ratkaisu 7.4.2022: myös tukea päätöksentekoonsa tarvitsevien ihmisten tulee voida syrjimättä saada asumisen tuki (24/7 asti) itse valittuun kotiin

Lapsen asumisen tuki

- Lausuntokierroksella olleesta luonnoksesta poiketen suunnitelmana on nyt yksi yhtenäinen pykälä lapsen asumisen tuesta
- **Ensisijaisesti olisi turvattava vammaisen lapsen mahdollisuus asua oman perheensä kanssa**
- Lapselle ja perheelle olisi järjestettävä sellainen yksilöllinen apu ja tuki, joka mahdollistaa lapselle hänen ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa nähden tarpeellisen hoidon ja huolenpidon sekä turvallisen kasvuympäristön
  - Perustelut: vammaisen lapsen muutto oman perheen luota olisi aina viimesijainen ratkaisu, kun **kaikki mahdolliset tukitoimet ovat olleet käytössä** ja siitä huolimatta vanhemmat toteavat, että vammaisen lapsen asuminen kotona ei ole mahdollista

Lapsen asuminen kodin ulkopuolella

- Ei suunnitella enää tästä omaa pykäläänsä, vaan olisi osa lapsen asumisen tuen pykälää
- Järjestettäisiin vain, jos lapsen asuminen oman perheensä kanssa ei olisi mahdollista lapselle ja hänen perheelleen järjestetystä avusta ja tuesta huolimatta
  - Jos lapsen huostaanoton ja sijaishuollon edellytykset täyttyisivät, lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle tehtäisiin lastensuojelulain perusteella
- Perustuisi huoltajien hakemukseen
  - Yhteistyössä arvioitaisiin, miten lapsen asuminen voidaan järjestää lapsen edun mukaisesti (mukana palveluprosessissa oltava lapsen tarpeiden edellyttämä asiantuntemus)
  - Päätös edellyttäisi huoltajien suostumusta sekä lapsen mielipiteen selvittämistä hänelle merkityksellisistä asioista

Lapsen kodin ulkopuolisen asumisen toteutus

- Järjestettäisiin perhehoitona tai pienryhmäkodissa, jossa max. 7 lasta
- Perusteluiden mukaan kodin ulkopuolisen asumisen järjestämisessä kiinnitettävä myös huomioita esim. lapsen tarpeisiin ja niitä vastaavaan henkilöstön osaamiseen, lapsen ja perheenjäsenten ja muiden läheisten yhteydenpitoon ja ihmissuhteiden ylläpitämiseen sekä hoidon ja huolenpidon jatkuvuuteen
- Kodin ulkopuolisen asumisen maksut määräytyisivät elatuslain pohjalta (tarkemmat säännökset asiasta olisivat muutettavassa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulaissa)
  - Tätä on paljon kritisoitu kohtuuttomana, ja **valmistelijoiden mukaan maksusäännöstä onkin tarkoitus ”muokata hieman” peruslähtökohdan kuitenkin ilmeisesti pysyessä ennallaan**

Esteettömän asumisen tuki

- Vammaisella henkilöllä olisi oikeus saada kohtuullinen tuki esteettömään asumiseen, jos hän tarvitsee sitä välttämättä voidakseen asua vakituksessa asunnossaan; tukea olisi järjestettävä:
  - 1) asunnon muutostöihin;
  - 2) esteiden poistamiseen asunnon välittömästä lähiympäristöstä;
  - 3) esteettömän asumisen mahdollistaviin välineisiin ja muihin teknisiin ratkaisuihin;
  - 4) esteettömän asumisen suunnitteluun.
- Lisäksi hyvinvointialue voisi antaa välineitä ja muita teknisiä ratkaisuja korvauksetta henkilön käyttöön
- Voitaisiin myöntää vuoroasumistilanteissa molempien vanhempien koteihin
- Voitaisiin myöntää erityisen painavasta syystä palveluyksikössä olevaan asuntoon

Lyhytaikainen huolenpito

- Oman perheen tai muun läheisen kanssa asuvalla vammaisella henkilöllä olisi oikeus saada lyhytaikaista huolenpitoa välttämättömän huolenpidon turvaamiseksi ja huolenpidosta vastaavien henkilöiden hyvinvoinnin tukemiseksi
  - Lyhytaikaisuus: kerrallaan alle kolme kuukautta
  - Tulisi saada myös poikkeuksellisissa/äkillisissä tilanteissa
- Toteutettava siten, että palvelu tukisi vammaisen henkilön osallisuutta ja itsenäistymistä
  - Voitaisiin toteuttaa myös vammaisen henkilön kotona esim. kotiin annettavana perhehoitona
- Tarvittavat kuljetukset palveluun saisi liikkumisen tukena, josta voisi periä kuljetusomavastuun
- Vamman vuoksi tarvittava aamu- ja iltapäivätoiminta järjestettäisiin perusopetuslain mukaisena, mutta jos ko. toimintaan osallistuminen ei vammasta johtuvien hyvin erityisten tarpeiden vuoksi olisi mahdollista, lapselle järjestettäisiin tarvittaessa lyhytaikaista huolenpitoa

Päivä- ja työtoiminta

- Päivätoiminta olisi tarkoitettu niille alle vanhuuseläkeiän oleville vammaisille ihmisille, joiden tarpeisiin työtoiminta tai työllistymistä tukeva toiminta ei vastaa tai jotka eivät pysty siihen osallistumaan (eli viimesijainen ja joustamaton palvelu, jota ei voisi saada samanaikaisesti limittäin työtoiminnan tai muun työllistymistä tukevan/edistävän toiminnan kanssa)
  - Toteutus henkilökohtaisena tai ryhmässä annettavana palveluna, lähi- tai etäpalveluna tai osana muuta palvelua, ja tarvittaessa turvattava mahdollisuus osallistua siihen viitenä päivänä viikossa
- Kehitysvammalain mukaisen työtoiminnan tilalle tulisi v. 1982 sosiaalihuoltolain mukainen vammaisten henkilöiden työtoiminta, ja ko. lakiin otettaisiin myös säännös osana työtoimintaa järjestettävästä työhönvalmennuksesta
  - Määrärahasidonnaisia ja harkinnanvaraisia palveluita, joissa ei ainakaan pykälätasolla olisi osallisuuden tukemisen elementtiä
- Palveluihin pääsemiseksi tarvittavat kuljetukset järjestettäisiin liikkumisen tukena, josta voisi periä kuljetusomavastuun
- Työosuusrahasta ei ehdoteta säännöksiä lainsäädäntöön

Liikkumisen tuki

- Vammaisella henkilöllä olisi oikeus saada välttämätön ja kohtuullinen liikkumisen tuki, jos
  - hänellä on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa
  - eikä hän pysty itsenäisesti käyttämään julkista liikennettä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia
- Työ- ja opiskelumatkoihin, työllistymistä edistävän toiminnan, työ- ja päivätoiminnan sekä muun tavanomaisen elämän matkoihin
- Tarvittaessa valmennuksen, erityisen osallisuuden tuen, tuetun päätöksen, vaativan moniammatillisen tuen ja lyhytaikaisen huolenpidon matkoihin

Liikkumisen tuen toteutus

- Palvelu voitaisiin toteuttaa (väh. tavat 1.-3. oltava käytössä)
  1. kuljetuspalveluna
  2. henkilökohtaisen avustajan avulla
  3. saattajan avulla
  4. antamalla henkilön käyttöön auto tai muu hänelle soveltuva kulkuneuvo
  5. myöntämällä auton tai muun kulkuneuvon hankintaan taloudellista tukea
  6. muulla soveltuvalla tavalla
    - Toteuttamistapoja voitaisiin tarpeiden mukaan yhdistellä
    - Hyvinvointialue voisi antaa käyttöön auton tms. kulkuneuvon tai myöntää sen hankintaan tukea, jos henkilön liikkumisen tarve on runsasta
    - Kuljetuspalvelumatkoja voitaisiin yhdistellä, jollei siitä aiheudu matkustusajan kohtuutonta pitenemistä tms. kohtuutonta haittaa vammaiselle henkilölle
    - **Vakiotaksista tarkoitus lisätä perusteluihin**

Liikkumisen tuen määrä

- Välttämätön määrä työ- ja opiskelumatkoihin sekä työllistymistä edistävän toiminnan, työ- ja päivätoiminnan, valmennuksen, erityisen tuen ja lyhytaikaisen huolenpidon matkoihin
- Muun tavanomaisen elämän matkoihin vähintään 18 yhdensuuntaista matkaa kuukaudessa
- Tuetun tai käyttöön annetun auton tai muun kulkuneuvon lisäksi oikeus vähintään 24 yhdensuuntaiseen matkaan vuodessa
- Voisi hyvinvointialueen päätöksellä vammaisen henkilön hakemuksesta perustua matkamäärään, euromäärään tai kilometri- ja euromäärään ("matkabudjetti") → **oikeuden palveluun olisi kuitenkin toteuduttava**
- Hyvinvointialue voisi vammaisen henkilön hakemuksesta päättää liikkumisen tuen jaksottamisesta korkeintaan 1 v. ajalle

Liikkumisen tuen laajuus

- Työssäkäyntialueesta tarkoitus luopua (tilalle yksilöllinen arviointi)
- Muuhun toimintaan tarkoitettut matkat asuinkunnan alueella tai asuinkunnan ja elämän kannalta merkittävien toiminnallisten lähikuntien välillä
  - Toiminnallisen lähikunnan määrittelyyn vaikuttaisivat vammaisen henkilön omaan elämään liittyvät tekijät, kuten tarve käydä mökillä, harrastaa tai pitää yhteyttä läheisiin ystäviin ja sukulaisiin sekä myös henkilön oma näkemys siitä, mitkä toiminnot hän itse näkee tärkeiksi
- Erityisestä syystä myös muiden kuntien alueelle
  - Perusteluissa mainittu myös ns. kotilomat
- Euromäärään tai kilometri- ja euromäärään perustuvissa matkoissa (matkabudjetti) koko maan alueella

Muutoksenhaku, voimaantulo ja siirtymäsäännökset

- KHO:een valittaminen vaatisi myös subjektiivisina oikeuksina turvattujen palveluiden osalta edelleen valitusluvan
- Laki tulisi voimaan jo 1.1.2023, lukuun ottamatta tuetun päätöksenteon säännöksiä, jotka velvoittaisivat hyvinvointialueita vasta 1.1.2025 lukien (samoin kuin erityisen osallisuuden tuen isompi minimituntimäärä 20 h/kk)
  - Voimaantulo hyvin pian lain hyväksymisen jälkeen vaatii vahvaa toimeenpanon tukea ja sitä, että päätöksiä pyrittäisiin nyt tekemään olemaan voimassa selkeästi ensi vuodenvaihdetta pidemmälle
- Nykyisten VPL:n ja KVL:n mukaiset palvelupäätökset, ml. EHO:t, olisivat voimassa päätökseen merkityn ajan, ellei asiakas toivo sen aiempaa muuttamista uuden lain mukaiseksi tai hänen tarpeensa vaadi päätöksen muuttamista, mutta kuitenkin max. kolme vuotta lain voimaantulosta

Kehitysvammalain muutokset

- KVL kumottaisiin muilta osin, mutta sinne jäisivät väliaikaisesti voimaan tarvittavat säännökset, jotta voitaisiin järjestää **tahdosta riippumaton erityishuolto** sekä palvelut, joissa on tarve käyttää KVL 3 a luvun mukaisia **rajoitustoimenpiteitä**
  - IMO-säädösvalmistelussa ei ehditä tässä aikataulussa säätää lakia, jonne tämä KVL:n sääntely voitaisiin siirtää (kuten oli tarkoitus)
- Erityishuollon yksilöllistä järjestämistä varten hyvinvointialueella olisi nykyisen erityishuollon johtoryhmän sijasta **vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmä**
  - Edustettuna lääketieteellinen, psykologinen ja sosiaalihuollollinen asiantuntemus
- Hyvinvointialueen olisi KVL:n perusteella huolehdittava tutkimukseen määrätyn tai järjestämässään erityishuollossa olevan henkilön kuljetuksesta hyvinvointialueen toimintayksiköiden välillä
  - Muut kuljetukset järjestettäisiin VPL:n mukaisena liikkumisen tukena

Erityishuoltoon kuuluvat palvelut

- Erityishuoltoon kuuluisivat jatkossa **vaativa moniammatillinen tuki, joka toteutettaisiin vaativan moniammatillisen tuen yksikössä, tahdosta riippumattoman erityishuollon edellyttämät tutkimukset ja vaativaan moniammatilliseen tukeen liittyvä SHL:n mukainen työtoiminta tai VPL:ssä säädetty päivätoiminta**
  - **Vaativan moniammatillisen tuen yksiköllä** tulisi olla käytettävissään riittävä lääketieteen, psykologian ja sosiaalityön asiantuntemus vaativan hoidon ja huolenpidon toteuttamista ja seurantaan varten
- KVL:n soveltamisen piiriin (1 §) kuuluvien ihmisten tarvitsemat palvelut järjestettäisiin jatkossa ensisijaisesti SHL:n, uuden VPL:n ja terveydenhuoltolain perusteella
- Ei tehtäisi enää EHO:ja vaan VPL:n mukaiset palvelupäätökset

Asiakasmaksulain muutokset

- VPL:n ja KVL:n mukaiset palvelut olisivat edelleen maksuttomia, poikkeuksina lähinnä
  - niihin liittyvä **ylläpito** eli vammasta riippumatta aiheutuvat palveluiden, tarvikkeiden ja välineiden kustannukset
    - Alle 16-v. osittainen eli päiväaikainen ylläpito maksulliseksi
    - Ylläpidosta voisi periä kohtuullisen maksun, samoin kuin asumisesta, jos henkilö ei maksaisi siitä itse erikseen
  - **kuljetuspalveluiden omavastuut**: nykyisin tavoin enintään julkisen liikenteen maksua vastaava maksu tai muu siihen verrattava kohtuullinen maksu
  - **lapsen kodin ulkopuolisen asumisen maksu**: määräytyisi elatuslain mukaisesti ollen yht. max. 1860,20 e/kk, jonka **lisäksi** hyvinvointialue voisi periä tietyt lapsen tulot
- **Hengityshalvauspotilaat**: siirtyminen VPL-palveluiden piiriin, ja ylläpitokorvaus jäisi pois (3 + 5 v. siirtymäaika)

Uuden VPL:n toimeenpano

- Lakiehdotus todennäköisesti hyväksyttäisiin vasta ihan loppuvuodesta (11-12/22), koska sen eduskuntakäsittely alkaisi suunnitelmien mukaan vasta syyskuussa viikolla 36.
- Koska lakipaketti tulisi voimaan 1.1.2023, sen toimeenpanoon on hyvin vähän aikaa valmistautua lain hyväksymisen jälkeen.
- Hyvin tärkeää, että hyvinvointialueet ja palveluntuottajat pyrkivät palveluita suunniteltaessa huomioimaan tulevaa uutta sääntelyä jo luonnosversioiden pohjalta.
- Viranomaisten ja muiden toimijoiden tulisi alkaa myös kouluttaa ja tiedottaa lakikokonaisuudesta jo ennen kuin se on lopullisesti hyväksytty
- Tukiliitto yksin ja yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa panostaa vahvasti tähän erityisesti kehitysvammaisten ja vastaavaa tukea tarvitsevien ihmisten sekä heidän perheidensä näkökulmista.
- **Järjestämme syksyn aikana useita Teams-koulutuksia muutoksista ja tuotamme materiaalia. Emme kuitenkaan pysty pitämään jäsenyhdistyksille omia koulutuksia.**

Kiitos!

lakineuvonta@tukiliitto.fi